

»Tiha smrt«

(razširjena različica)

Dokumentarni video-film o vprašanju sežigalnice v Kidričevem

(Transkript)

V Kidričevem, majhnem kraju na ravnici Dravskega polja, fosilu neslavne preteklosti, želi država Slovenija dokončno reševati svoj problem odpadkov. Država želi na vrtu enega največjih porabnikov električne energije, tovarni aluminija, postaviti objekt za termično predelavo odpadkov, sežigalnico.

Prvič se kraj omenja konec 19 stoletja, ko grof Schoendorf tukaj postavi grad. Kraj dobi ime Sternthal, okraj pa Strnišče. Ob začetku prve svetovno vojne sklenejo tu postaviti taborišče za jetnike, zaradi izgub na soški fronti pa tudi v pomožno vojaško bolnišnico – lazaret. Lokacija je izbrana z avtorja dobre infrastrukture. Kompleks je bil ogromen, sestavljen iz barak, ki so bile polno zasedene z pacienti, število se je gibalo okrog 6000. Leta 1915 je celoten kompleks z vsemi ljudmi štel preko 14000 ljudi. Tu so bili zajeti tudi ruski ujetniki, ti so pomagali pri oskrbi ranjencev. V graščini pa je nastanjena vodstvena struktura. Dnevno je tukaj umiralo v povprečju po 20 ljudi, včasih pa tudi do 100 ljudi, v večini so jih prevzeli svojci, ostale so pokopali na pokopališču. Po domnevi je iz tega časa na pokopališču pokopanih okrog 3000 ljudi. Po vojni tu ostanejo samo najhujši bolniki, ostalo je plen roparjev, kar se ustavi z prihodom posebne straže. Objekte v oskrbo dobi Socialna preskrba deželne vlade. Prostor naselijo brezdomci iz soškega območja. Tam se leta 1918 nabere 4600 brezdomcev. Sem so iz Beograda poslani tudi ruski begunci, ki so bežali pred tiranijo. Ruski begunci so bili kadeti Krimskega in Donskega kadetskega korpusa, ki so kot uporniki proti novemu sistemu ušli smrti. Skupaj jih je bilo več kot 1300 in so poleg svojih pedagogov imeli tudi svojo godbo. Leta 1920 se Primorci začnejo vračati domov. Do konca 1922 je vsega konec, tudi Rusi se preselijo drugam. Tu je ostalo ogromno nepremičnin, ki so bile zelo vredne in popolnoma opremljene. Kompleks leta 1921 kupi Ptujski mogotec in obljubi industrijske obrate. Začne z predelovalnico sliv, tovarno tehtnic, volne, slamnate galanterije, obrat za preproge ter parfumerijo. Do leta 1926 vse propade. Skrbništvo prevzame Ljudska posojilnica Ljubljana. Razmontira celotno naselje, da poplača upnike, ostane samo tisto kar je v zemlji. Z drugo svetovno vojno tukaj zaživi ideja o tovarni glinice in aluminija, ki je podpihvana z megalomanijo ideje Speera in Hitlerja po čim večjem številu letal za vojno. Ko Nemci iščejo idealno mesto za tovarno najdejo Sternthal kot idealno mesto. Za elektriko istočasno pričnejo graditi HE Mariborski otok. Na hitro spet rastejo barake, tokrat na južni strani železnice. Kapaciteta je bila do 5000 ljudi, prostor ki ga je obsegal je bila dobra polovica bivšega lazareta. Taborišče je bilo delovno in je služilo gradnji tovarne, ki se je začela januarja 1942. Gradnja se ustavi pomladi 1945 ko je zgrajeno že veliko tovarne. Po umiku Nemcev, tukaj takoj ustanovijo taborišče za sovražnike sistema in druge sumljive. Imenuje se Lager Strnišče (Hitlerjev Rajh) in spada pod administraturo sodnih zaporov v Ptuj. Začne se že z 7 majem 1945. Bilo je tudi delovno taborišče z občasnimi deli na Tovarni ali pri nastanku bivalnika, ki ga danes kličemo Kidričevo. Natančnih evidenc ni. Uradno bi naju bilo tukaj ubitih od 800 do 1000 ljudi, neuradno pa še veliko več, mnogo ljudi je bilo od tukaj odpeljano na eksekucijo na Pohorje. V taborišču so delali po vzoru koncentracijskih taborišč. Gradnja in paralelna gradnja naselja, ter dotok ljudi, delavcev se nadaljuje vse do leta 1954. 23 aprila 1953 tov. Marinko z dekretom poimenuje kraj Kidričevo. Zagon tovarne je 21 novembra 1954. Na začetku obratovanja je bilo 963 zaposlenih. Stanovanjski kompleks, ki je zrasel v celoti na temeljih taborišč in za potrebe tovarne z vsemi spremljevalnimi objekti je narejen po vzoru ruskih industrijskih naselij. V letih 47 do 54 zraste 14 blokov in 20 četverčkov za skupaj 400 stanovanj. Kasneje še nekaj drugih objektov tudi šola. Z udarniškim delom se dodela bazen, ki

pa je tam že prej. Leta 1971 je v Kidričevem 1906 ljudi, 39 % je prišlekov iz okolice, 26% iz drugih slovenskih krajev in 7% iz drugih Jugoslovanskih republik.

V današnjem času je Kidričevo upravno središče občine z 18 naselji, ki z približno 7000 prebivalci takoj za Ptujem velja za drugo največjo na tem področju. Občina obsega 72 km² in se razprostira na območju spodnjega Dravskega polja. Je ravninska občina z rezervatom pitne vode. Kmetijske površine in gozdovi dajejo prebivalcem dobršen del prihodka za preživljanje. V kmetijstvu se ustvarjajo tudi tržni viški, predvsem v živinoreji in poljedelstvu. Najbolj pa je to področje znano in zaznamovano z njeno zgodovinsko povezanostjo s tovarno aluminija.

Kot stran produkt sorazmerno lagodnega življenja so danes v Sloveniji odpadki eden najbolj perečih problemov. Oblast je spričo skorajšnje priključitve EU prisiljena ta greh preteklosti na hitro pomesti pod preprogo, zato sklenejo. Oblast ni pripravljena delati kompromisov, tudi če gre pri tem za zdravje in kakovost življenja njenih državljanov, še najmanj pa če gre za žrtvovanje zgodovinsko in okoljsko že itak devastiranih območij, kot sta Kidričevo in Trbovlje.

Vprašanje sežigalnice je tesno povezano z problemom ravnanja z odpadki, enega bistvenih vprašanj, ki jih bomo morali v prihodnosti rešiti, če bomo našim zanamcem še dovolili sorazmerno kakovostno življenje.

Opadki končajo v različnih oblikah: odloženi, zažgani, zakopani. Države dajejo grede sežigalnic tri neresnične obljube: Sežig je varen, Država bo poskrbela za vas, Sežigalnica je lahko koristna za skupnost. Prebivalstvo je na ta način pogosto zavedeno.

Zgodba, ki išče svoj razplet v razvpiti tehnologiji termične obdelave odpadkov se prične na začetku 70ih. V začetku 70 ZN organizirajo prvo konferenco o okoljskih vprašanjih. Takrat se na mednarodni ravni prvič izpostavi okoljska problematika. Ta nova tema v družbi je v tistem času post-študentskih gibanj padla na plodna tla. Ustanavljajo se razna okoljska gibanja in vprašanje odpadkov postane eno osrednjih tem. Leta 72 je konferenca v Stockholmu, ki se ga udeleži tudi takratna Jugoslavija. Prvič pri nas pride do odziva. V Slo se spiše t.i. zelena knjiga kot smernica bodočega oziroma hotenega ravnanja z odpadki, takrat namreč še ni sistema ravnanja z odpadki, obstajajo samo luknje kamor smo odpadke metali. Prvi zakon, ki je urejal vprašanja odpadkov je bil spisan šele 1. 1978, ki pa ima vse slabe strani socialističnega prava, šlo je bolj za dogovor, češ nekaj bomo storili v določeni smeri, zakonodajalsko pa dejansko nima moči. Kljub vsemu ima ta zakon določene posledice. Na podlagi tega zakona je konec 70 v Mb zgrajena še danes edino odlagališče nevarnih odpadkov pri nas. V 80ih pride do izbruha okoljevarstvenih gibanj in njihove dejavnosti. V tujini se v 80ih prepove sežig odpadkov na morju.

Konec 80ih so se pri nas začele priprave na demokracijo. Zgodile so se številne okoljske afere, posebej zato ker je bilo čutiti bližini privatizacije, prostega trga, profita. V začetku 90ih dobimo prvo vlado, ki je prišla na oblast tudi zaradi opozarjanja na problematiko okolja. Dobimo MOP in močno stranko Zelenih. Začne se resno govoriti o okoljski problematiki. Minister Jazbinšek pripravi strategijo ravnanja z odpadki, ki pa konča v predalu in ne pride v javnost. Reklo se mu je IKROS – integralni koncept ravnanja z odpadki, temeljil pa je na izkušnjah iz 80ih. Šlo je za prvo integralno, t.j. celovito strategijo, kar pomeni, da odpadek od začetka do konca procesa spremljamo linearno. V tem času se stroka šele vzpostavlja, v ozadju pa stvari vodijo predvsem različni interesi. Leta 1994 postane za okolje odgovorna LDS. Zgodba se pričinja odvijati nekoliko hitreje. Naredijo se prve prave analize stanja na

področju okolja. Minister Gantar je tako l 1994 ugotavljal, da je stanje slabo. Pri čemer pa se odpadke še vedno ocenjuje na oko, čez palec, ker ni prave metodologije za to. Natančnih podatkov torej ni bilo. Gantar prične koncept razvijati na novo. Zberejo podatke o odpadkih in kaj narediti z njimi, v glavnem pa prepisujejo iz evropskih smernic. Nekaj je torej nastajalo ni pa to bilo še zakonsko. Šlo je za spisek možnih ukrepov, pri čemer še vedno gre za planski način razmišljanja. Tako se v tej strategiji pojavljajo tudi tabele konkretnih projektov. In med temi projekti se najdeta tudi dve sežigalnici. S tem, da so predvidene cene teh objektov smešno nizke.

Te strateške usmeritve iz l 1996 so slabo strokovno pripravljene, a jih kljub temu potrди vlada, ne pa tudi parlament. Po tej strategiji se od takrat ravna jo uradniki. Pojavi se Kidričevo kot varianta za sežigalnico.

Talum l. 96 še pred strategijo ravnanja z odpadki na svojo roko, ob pomoči HI, Eko lesa itd., izdelal elaborat o izgradnji sežigalnice v Kidričevem. To je več ali manj prepis dunajskega objekta, od koder prepišejo vse najbolj vpadljive stavke, s to razliko, da je cena dunajske sežigalnice znatno višja od te predvidene v Kidričevem. Vlada tako sprejme strategijo, ki predvideva sežigalnico, poleg tega pa ima Talum, ki je delno v državni lasti, še staro ekološko breme, v obliki deponije, ki jo mora urediti. Ustanovi se konzorcij občin, ki podpišejo pogodbo o zagotavljanju količin odpadkov sežigalnici. Ostalo jim je samo še, da prepričajo okoliško prebivalstvo, pri čemer uporabljajo smešne argumente. Hkrati z to dejavnostjo teče študija o upravičenosti sežigalnice, ki jo spet pripravlja isti strokovni tim. Čeprav je niso želeli objaviti, se po prerekanju z okoljevarstvenimi organizacijami, to slednjič le zgodi. Ta študija ima vsaj eno veliko napako, je brez opomb, kar pomeni, da ni znano iz česa so sklepi v študiji izpeljani. Kmalu se prične pripravljati še študija vplivov na okolje, ki jo spet pripravlja ista ekipa.

Ko so delali raziskavo vplivov na okolje, so za primerjalni primer izbrali sežigalnico, ki bi bila postavljena na vodozbirnem območju v okolici Maribora, ki pa so jo zavrnilo ravno zaradi argumenta podtalnice, nihče pa se ne ozira na dejstvo, da je tudi Dravsko polje vodozbirno območje. Stroka torej uporabi dva kriterija za isto okoliščino. Problem je v tem, da se stroko zlorablja za interes kapitala. Sežigalnica je snovno neučinkovita luknja brez dna.

Slovenija je pred dejstvom, da je treba pravni red prilagoditi Evropski skupnosti. V letih 94/95 tako dobimo niz direktiv, ki bi uredili področje odpadkov, s tem, da spet te uredbe leta 95 končajo v predalih. Izgubimo 4 leta, ne da bi se na področju odpadkov kaj naredilo. Prve uredbe tako pridejo šele l. 1998 in pozneje. Šele l 2000 Slovenija vpelje zahtevo po obveznem tehtanju odpadkov, ki je prvo v seriji meril, ki so potrebne za merjenje količin odpadkov. Do tedaj pa tudi še danes smo vse merili čez palec, kako po tem takem vedeti koliko imamo odpadkov, katerih količina je ves čas eden glavnih argumentov za sežigalnico. Konec 90ih država tako končno finančno podpre sežigalnico v Talumu, na področju alternativ pa ne naredi nič.

Z primerom sežigalnice se v Kidričevem prvič seznanijo leta 1996. Sprva so deležni prepričevanja s strani Taluma, ki jih v ta namen leta 1999 povabi na ogled dunajske sežigalnice. Največ pozornosti ob zares urejeni sežigalnici Kidričanom pritegne vprašanje deponije, ki je za vse udeležence pravi šok, čeprav se gotovo na Dunaju predpisov držijo veliko bolj, kot se jih bomo mi kdajkoli.

Problema odpadkov, se je država tako lotili na repu, na koncu poti odpadka. Namesto pri ločenem zbiranju bomo začeli z sežigom. A je sežigalnica res edina možnost za rešitev te zagate? država je Na področju ravnanja z odpadki je država storila malo, sežigalnice pa so hiter način kako se na videz znebiti količin odpadkov, četudi je to zadnja v vrsti rešitev.

V ozadju za sežigalnico je še en interes, reče se mu energetske zakon. V njem je podana zahteva po energetskem izkoristku smeti, argument, ki ga sežigalniški lobi perverzno zlorabi v svoj namen. Z energetskim izkoristkom odpadkov pri sežigu, tako zadostijo predpisu, čeprav je energetski izkoristek odpadkov večji če jih predelamo. Pokaže se, da produkt v celotnem procesu porabi veliko več energije kot jo potem z kurjenjem ustvari. Še dodatno pa je ta logika sprevrnjena, ker bo sežigalnica na ta način upravičena do denarja namenjenega obnovljivim virom energije, ta denar bo zaradi velikosti tega energetskega objekta v 50% šle sežigalnici. Preveč je negativnih vplivov. Pravijo da gre za recikliranje odpadkov v energijo.

Za argumentiranje gradnje sežigalnice se prilagaja statistika ki zadeva odpadke. Primer Švice je simptomatičen za deželo, ki polaga vso svojo strategijo na sežigalnice. Tam so sežigalnice gradili v začetku osemdesetih, ko se o recikliranju šele razmišlja. Slovenija je nekje na tej točki danes. Kaj se danes dogaja v Švici. Ko se pojavi recikliranje, ta alternativni način ravnanja z odpadki prične tekmovati za odpadke z sežigalnicami in jim na ta način odžirati dobiček, Sežigalnice imajo za časa svojega delovanja zelo zahtevno nalogo naložbo povrniti, s tem, da pa se ta povrne šele v 15 letih, zato morajo alternative onemogočiti, da zagotovijo naložbeno varno delovanje sežigalnic. Slovenija je torej na razpotju. Ali za 25 let pozabimo na alternative ali pa se odločimo za varno in učinkovito, dolgoročno rešitev na področju, ki je kompleksno in pomembno. Oblast bi morala, glede na svojo pozicijo varovati šibke, ne pa slediti logiki kapitala.

Sežigalnicam se gotovo ne bi po svetu upiralo toliko ljudi, če ne bi bilo nekaj na tem. Eden najopaznejših argumentov je, da slabo vpliva na okolje in da so zdravju škodljive. Sežigalnic je več vrst. Največ težav glede vplivov na okolje so povzročale, danes že zastarele oblike sežiga iz 70 ih in 80 ih, s tem, da pa nove sežigalnice zadoščajo strogim okoljevarstvenim standardom (Samec). Z prenovo so tako na primer v ZDA za 90% zmanjšali izpust strupenih snovi, v VB pa celo za 98%. Določena količina strupov bo pa seveda vedno ostala. Problem odpadkov v Sloveniji je ekološka in socialna bomba, sežigalnica pa tako edina hitra rešitev. Sežigalnice so način, ki spodbuja nastajanje odpadkov, ker jih potrebuje za svoje delovanje. S tem, da v Sloveniji nimamo količin, ki bi jih hranile 25 let. Torej sežigalnica gotovo ne bo rešila problema nastajanja odpadkov. Dodaten problem je dejstvo, da imamo kar 53 neurejenih odlagališč. Slovenija je po diktatu Evrope zavezana zmanjšati emisije toplogrednih plinov, ki nastajajo na odlagališčih, kar je še eden v nizu razlogov za hitenje na tem področju. Po 2005 smo zakonsko zavezani tudi k rešitvi problema z odpadki.

Na področju odpadkov bi z vpeljavo alternativ morali menjati celotno strategijo, kar je dolgotrajen proces, za zmagovalno pozo oblasti gotovo preveč dolgotrajen. Pri odločitvah kot je to je vse preveč krat udeležena politika vse premalo pa stroka. Treba je dolgotrajno reševati ta problem, ker gre za problem generacij ne zgolj ene same garniture oblasti.

Snovalcem te igre z smrtjo pa se zgodi referendum. Pot do referenduma je bila težka in dolga. Na protestih je bil slab obisk, predvsem ker se je veliko ljudi balo priti, kajti veliko je bilo opazovalcev iz Taluma, ki so popisovali tiste, ki so prišli na protest. Veliko ljudi je podpisalo peticijo proti izgradnji sežigalnice. A so ljudje drugače dokaj vdani v usodo. Referendum je bil izveden 14.1. 2001 in je imel oznako posvetovalnega referenduma, preprosto zato, ker po

pravo zakonodajalni ni mogel biti. Obisk je navkljub obilo težavam, kot je recimo premalo glasovnic, ki so izginile neznanu kam, zaprta glasovalna mesta in podobno znesel več kot 54% od tega je 92.4% občanov glasovalo proti sežigalnici. Pri tem je ves čas v zraku vprašanje pravne teže izpeljanega referendumu, je zavezujoč ali ne? Slišalo se je, da je projekt padel in zdelo se je da je stvar gotova. Situacija je postala skrajno nejasna. Kako se odzove ministrstvo? Ministrstvo dvigne roke in vse prepusti zasebni pobudi. Kaj ko država sežigalnico postavi kot nacionalni interes? Referendum gotovo predstavlja uspeh v boju proti sežigalnici, a po referendumu v dejavnostih proti tovrstnemu načinu razmišljanja pride do mrtvila, kar snovalci tega projekta s pridom izkoriščajo. Politika je pričela ljudi prepričevati v drugačno mišljenje.

Projektu se je zgodila tudi nesreča v obliki Evropskega sodišča. Sežigalnice so tehnologija iz 70ih, kjer je pozornost usmerjena reševanju odpadkov na koncu procesa. Sodišče meni, da sežigalnice niso več primeren način obdelovanja odpadkov, pač pa da se za sežig odpadkov uporablja tako imenovana metoda sosežiga, za kar so primerni že obstoječi objekti, čeprav tudi ta odločitev okoljevarstvenikom prinaša novo vrsto problemov.

MOP je danes v poziciji, ko se zaradi vseh naštetih ovir tega projekta že otresa, a za projektom stoji močan interes kapitala. Res je sicer da določenih odpadkov ne moremo predelati, a delež teh odpadkov je sorazmerno majhen. Slovenija je ravno v pravem trenutku ko se sežig odpadkov lahko prodaja kot nujo, posebej zato, ker do sedaj za reševanje tega problema nismo storili nič. So pa podatki, ki govorijo o zmanjševanju odpadkov z sežiganjem lahko tudi zavajajoči, ker tudi pri sežigu ostane za približno tretjino snovi, ki jih je potrebno nekje odložiti. Pri oceni količine odpadkov je prav tako potrebno biti pozoren na dve različni merili, na volumensko in prostorsko zmanjšanje količine, kar še zdaleč ni isto.

Iz dimnika sežigalnice pridejo kar 4 od 12ih najbolj strupenih plinov na seznamu strupenih plinov. Dioksin je eden najbolj strupenih med temi. Ni varne količine tega plina. Znajde se v hrani, v živih bitjih. Hrana, ki je pridelana v okolici sežigalnic vsebuje povečane koncentracije dioksina, ta potem skozi hrano pride v naše telo. Naseli se v človekovem telesu in se nalaga v maščobah. Najobčutljivejši nanj pa so organizmi v razvoju, se pravi dojenčki, pri katerih lahko trajno ovirajo zdrav razvoj in povzročajo različne bolezni. Zato se posebej svetuje, da se sežigalnic ne postavlja v bližini naseljenih območij. V sebi zaradi načina življenja in težke industrije že bolj ali manj vsi nosimo dioksine, a vprašanje kakšne koncentracije, glede na to, da te raziskave pri nas sploh še ne obstajajo. Pri gorenju nastajajo tudi druge za organizem nevarne snovi, na primer živo srebro. Sodobne sežigalnice so veliko naredile za zmanjševanje teh nevarnih snovi, a tveganje je še vedno veliko. Te emisije je izjemno težko nadzorovati, sploh pa med samim obratovanjem, ko merjenje emisij sploh ni mogoče. Meritve tako lahko potekajo le 2x letno in so v naprej pripravljene, ker gre za zahteven postopek, jasno je, da so zaradi tega tudi napovedane v naprej in tako omogoča sežigalnici manevrski prostor, da za mirjenje prilagodi obratovanje. Gre torej za merjenje emisij sežigalnic pod nadzorom, tako ti podatki niso realni. Kar nekaj je primerov, ko so v mesu živali našli povečane koncentracije strupenih snovi in so jih zato morali umakniti iz tržišča. Zadnji tak primer se je zgodil na Češkem, kjer so v piščančjem mesu odkrili povečane koncentracije dioksinov. Potrebno je poudariti, da vplivi niso omejeni zgolj na območje sežigalnice.

Ko so na začetku predstavljali ta projekt občanom so izkrivljali podatke in vse slikali v najlepših barvah, nato pa so jih z obiskom sežigalnice na Dunaju nehote pahnili v realnost. Pri sežigu nastajajo plini, ki jih vseh še niti ne poznamo. Na mesto, da bi surovine predelovali

in jih ponovno uporabili jih bomo spustili v ozračje, kar bo ostalo pa kot pepel odložili na deponiji, da bi jo tako, po besedah pristojnih, sanirali. Ob tem pa pepel sploh ni tako neškodljiv kot bi nas radi prepričali, sploh zato, ker pod obstoječo deponijo ni nobenega varovala, nobene folije, ki bi varovala podtalnico pred pronicanjem strupov. Na ta način bodo tudi skozi deponijo strupene snovi prešle v prehranjevalno verigo.

Če se torej sežigalnica postavi, bo z njenim obratovanjem kmetijstvo na tem področju postalo nezanimivo, saj bi bila polja zastrupljena. Bolezni so ob sežigalnicah pogostejše. Pri načinu sežiganja odpadkov bi naše okolje nosilo največje breme.

Študija francoskega Državnega centra za neodvisne informacije (CNIID), objavljena januarja 2003, je zajela 70 francoskih sežigalnic in pokazala, da je populacija izpostavljena resnim tveganjem (anomalije kromosomov in posledično deformacij obraza, ledvic in spola). Julija 2003 so v dodatnem poročilu napisali, da so v eni od raziskanih pokrajin (Rhone-Alpes), odkar so tam postavili sežigalnice, v zadnjih 10 letih odkrili tovrstne deformacije pri 200 otrocih.

Primer skupnosti z 30 000 prebivalci v ZDA nam navaja, da se je tam pri petih na območju sežigalnice rojenih otrocih, pojavila izredno redka oblika otroškega raka. Povprečno se ta bolezen pojavi 1x na 100000, kar je bil zadosten razlog za to, da se je skupnost obratovanju sežigalnice uprla.

Sežigalnice so velik dobiček, a le za izbrance, ki se na račun zdravja ljudi okoristijo.

Gospa je imela blizu sežigalnice farmo, ker je kmalu po obratovanju sežigalnice pričela izgubljati živino, je tovarno tožila, le ta pa vsako krivdo vztrajno zanika. Čeprav vsi simptomi kažejo na krivdo sežigalnice, uradne meritve ne pokažejo nič.

V pravni zgodovini obstaja samo en primer ko je farma dobila tožbo proti sežigalnici. V mesu so našli povečane koncentracije dioksina, kar je bil pokazatelj, da je sežigalnica kriva za pogin večjega števila živine. Šlo je za finančno poravnavo, sama sežigalnica pa je obratovala naprej.

Nevarnosti sežiga so takšne, da zlahka ugotovimo, da so alternative boljše. Kakšen je položaj v Veliki Britaniji? Ponavadi je praksa argumentiranja vedno takšna, da se zagovarjajo na zastarelo tehnologijo, ki da je vsakič znova kriva za negativne vplive na okolje. A vendar se v ZDA ustavlja gradnja sežigalnic. V ZDA že 7 let niso zgradili nove. Namesto tovrstnega reševanja problema, so vzpostavili alternativni sistem predelave odpadkov.

Upor proti sežigalnicam je v ZDA postal tako uspešen, da se je sežigalniški lobi preusmeril v Evropo. Kmalu so ga pregnali tudi v Evropi, na kar lepo opozarjata primera Ponty Poola v Walesu in Derrya v Severni Irski. Sedaj pa je na udaru tretji svet.

Kje je odpor proti sežigalnici danes? Okoljevarstvene organizacije in iniciative stimulirajo osnovne načine protesta, a odziva je malo. Razlog za to ni v tihi privolitvi izgradnje sežigalnice pač pa v vdanosti v usodo.

Načrti okoljevarstvenih organizacij in iniciativ za naprej so predvsem v povezovanju na višjem nivoju, v organizaciji na državnem nivoju.

Tisto, kar tovrstno razmišljanje dovoljuje je neznanje, kar je treba spreobrniti. Na ravni države v ekologiji je bilo v preteklosti izpeljanih veliko zgrešenih projektov. Ti porazi so boleči. Tudi zato bo potrebno več časa in dela nameniti predvsem vzgoji mladih, da ti ne bodo ponavljali naših napak. Kakšna je vloga občine pri vsej zgodbi?

Kidričevo poseblja 20. st. Ni ideologije, ki v tem stoletju velikih ideologij ne bi za svoj teren zlorabilo Kidričevega.

Država goji do nekaterih območij zgodovinsko kontinuiteta, le na ta način lahko razumemo očitno getoizacijo Kidričevega in Trbovelj. Ne glede na barvo oblastnikov se okolje obremenjuje še naprej. Lokacija posebej Kidričevega pa je takšna, da bi morali postopati drugače. Tukaj je vir pitne vode in razvejana poljedelska kultura. Občina Kidričevo je sprejela razvojni program za prihodnost, v katerem predvidevajo transformacijo kraja v mesto. Temelj gospodarstva je v tem razvojnem programu na naravnih virih, obrti in poljedelstvu, težko industrijo, pa bi želeli izriniti na obrobje. Pri čemer se je treba zavedati, da sežigalnicam skoraj vedno sledi umazana industrija, čista pa se iz kraja izseli.

Tovarna aluminija v Kidričevem, danes Talum, se je dolgo imenovala TGA (Tovarna glinice in aluminija). Prostorsko zavzema tovarna velik del območja, ki ga poznamo kot Kidričevo, le mali del se nanaša na bivalno območje. Tovarna iz občine zaposluje od 200 do 300 domačinov, večina, približno tri četrtine pa jih prihaja od drugod.

Odnos Taluma in občine je v začetku delovanja tovarne razumljivo krasila harmonija, saj je kraj v bistvu nastal zaradi tovarne, pa tudi skrb za varno in zdravo okolje takrat še ni bilo na takšnem nivoju kot danes. Res je sicer, da Talum še vedno podpira kulturo in se dejavno vključuje v življenje občine, a prave harmonije več ni. Kaj je krivo za to?

V Kidričevem prevladuje ozek interes tistih, ki so za sežigalnico. Na začetku so dajali primere zgledno urejenih sežigalnic v Avstriji in Švici, ničesar pa niso povedali o drugačnih oblikah izrabe odpadkov. Očitno je, da bi bila glede na ponujeno ceno sežigalnice, k nam pripeljana zastarela tehnologija. Za prihodnost, zna biti ta prostor življenjsko zelo nezanimiv.

Zeleni so v tem okolju ostali močni predvsem zaradi tovarne, ki je velik ekološki problem. Še zdaleč pa to ni edini ekološki problem, ki ga ima občina. Kidričevo je tranzitna občina. Je strateški prostor, ki ima razvito dobro infrastrukturo, zaradi česar je kraj primeren prostor za divja odlagališča, ki jih je v tej občini nadpovprečno veliko. Tudi kmetijstvo je velik onesnaževalec. Posebej se izpostavlja problem podtalnice, ta je že zelo onesnažena, tako, da je vprašanje, kako dolgo bomo še lahko pili sorazmerno čisto vodo. Med ljudmi je o teh vprašanjih veliko premalo zavesti. Vsi mahajo z potrdili, čeprav je praksa drugačna. Vsi potencialni kršitelji bi naj delovali po predpisih, a to je pri nas malo verjetno, posebej, ker imamo slabo inšpekcija. Okolje, ki je že obremenjeno bi z sežigalnico še dodatno obremenjevali.

O odnosu ljudi do tovrstnih objektov nacionalnega interesa na tem območju, kot verjetno tudi kjerkoli drugje v Sloveniji, se lahko veliko naučimo na primeru izgradnje vojašnice, ki se ima namen prav tako postaviti tukaj in s tem obuditi že večkrat omenjeno getoizacijo in še enkrat več pred oči poklicati spomin na burno zgodovino. Ljudje so bili glede vojašnice dobro informirani, kar je imelo za rezultat, da so si navkljub prvotnemu nasprotovanju slednjič premislil. Dejstvo je, da je ljudi v vsem potrebno prepričljivo prepričevati, ob tem dejstvu velja povedati, da je država, zavedajoč se tega, zapisala v strategijo ravnanja z odpadki, kot

enega od ciljev te politike, nevtralizacijo upora proti sežigalnici. Vojska na primeru vojašnice tega ni storila na silo. Obrali so ljudem veliko bližjo metodo. So bile morda krive bonitete, ki so jih predstavniki oblasti zagotavljali v povračilo? Vaščani so na koncu vojašnico prav hoteli. S tem, da bo postavljena na zemljišču ki je rodovitno in je iz tega razloga v preteklosti bila na tem območju onemogočena vsaka gradnja. A na občini zatrjujejo, da nihče ne špekulira z bonitetami. Noben dobiček ne odtehta vplivov na okolje.

Tukaj je še problem letnega kopališča, ki ga mnogi razumejo kot kazen za uspeli referendum. Na primeru bazena pridejo do izraza nedorečena lastniška vprašanja, čeprav se je bazen gradilo z denarjem občanov ter celo prostovoljno. Talum kot trenutni upravljalec bazen preprosto zapre in v že itak opustelem Kidričevem ljudi, posebej pa mladino, prepusti še večji poletni agoniji. A je strah, da Talum večji kot Kidričevo, upravičen?

Župan s prihodom na položaj svojega stališča do izgradnje sežigalnice ni spremenil. Kako se na vso zgodbo odziva občina? Na seji, ko so glasovali o načinu odziva na novo porajajoča se vprašanja okoli sežigalnice je bil rezultat 5:5. Kljub temu občina zagovarja skupno stališče, ki so ga izglasovali na svetu občine, ko so potrdili rezultate referenduma 2002. Na volitvah so vse stranke dobile glasove tudi zato, ker so se v prvi vrste zavemale proti izgradnji sežigalnice. Da bi se kdo neposredno zavzemal za sežigalnico na občini, tega ni opaziti, čeprav v ozadju obstajajo številne politične igre, ki v veliki meri onemogočajo bolj odločno delovanje občine.

Sodelovanje z državo je slabo, že večkrat so se obrnili nanjo z vprašanjem, vendar ni odgovorov. Ni sodelovanja. Z strani države ni informacij. Vprašanja naslovljena nanje ostanejo povečini neodgovorjena ali pa dobijo zgolj namige ali pa celo, igraje se, samo nova napotila. Je morda strah, da bo država delovala v svojem interesu mimo volje državljanov, upravičen? Ponovno je treba v medije, saj projekt očitno, navkljub volji ljudi, ne miruje, ampak se dela naprej.

Civilna Iniciativa Proti Sežigalnici v boju proti sežigalnici sodeluje z veliko ljudmi. Cilj je bil predvsem osvestiti ljudi o nevarnostih sežigalnice, hkrati pa tudi o ravnanju z odpadki.

Praksa in dejavnost nevladnih organizacij je predvsem informiranje.

Za raziskovalce ni denarja, ker so dragi, organizacije pa imajo že brez tega težave z preživetjem. Za ta spekter znanstvenega pristopa, bi morala poskrbeti država.

Umanotera je organizacija, ki se ukvarja z varovanjem okolja, je del fundacije za trajnostni razvoj. Bistveno je ukvarjanje z vprašanji odpadkov in gensko spremenjene hrane iz socialne in okoljske perspektive.

Treba si je skupaj prizadevati, da do sežiga ne pride. Ljudem je treba dati čim več informacij in organizirati nekakšno opozicijo vladnim odločitvam. Javnost mora biti pri takšnih odločitvah vključena že na začetku.

In prihodnost? Pred nami je dolga pot, nismo tako bogati, da bi vse zavrgli. Glavni argument je količina smeti, torej je treba industrijo pripraviti do tega, da nekaj naredi za okolje. Država očitno hoče sežigalnico, ne pa racionalnega reševanja tega vprašanja. Na državo se torej ni zanašati.

Leta 2002 je za Slovenijo leto, ko je morala zavoljo približevanja Evropski skupnosti postaviti ustrezne predpise na področju okolja. Vendar predpisane smernice v EU so minimum, nikjer ne piše da ni mogoče postaviti višjih. Evropa je kljub vsem črnim oblakom obet za prihodnost. Čeprav je na nek način ravno glede sežigalnic dokaj shizofrena. Sežigalnice in umazano tehnologijo odrinja na obrobje, za kar so nove pristopnice ravno pravšnji teren. Če bi Evropska skupnost financirali sežigalnico, kot po nekaterih ugotovitvah kaže, bi to bilo nelogično. Slovenija je postala nov trg sežigalniškimi lobijem, pri čemer gre seveda predvsem za veliki biznis.

Šele z letom 2003 se v Sloveniji pričnemo ukvarjati z bistvenim, biološkimi odpadki, to so tisti odpadki, ki gnijejo in pri reciklaži povzročajo največ problemov. Vendar pa v teh novih uredbah vsi vemo kaj kdo dela, problem je pa še vedno vsebina teh uredb in njihovo izvajanje.

Primer Nove Škotske, mesta Halifax, nam nazorno pokaže delovanje alternativnih oblik ravnanja z odpadki, ki so enkrat za vselej izpodrinile idejo o gradnji sežigalnice. V 6 letih so na primer ustvarili 56% zmanjšanje odpadkov in več kot 3000 novih delovnih mest v industriji predelovanja odpadkov. Gre za vzoren primer poti k skupnosti brez odpadkov in je hkrati vedno pogostejši primer odgovornega ravnanja z odpadki v razvitem svetu.

Ločeno zbiranje je pri nas v tem trenutku povsem prepuščeno občanu. Podjetja ki tako zbirajo odpadke so zavezana brezplačno oddati to surovino, kar je glede na cene, ki jih te surovine dosegajo v tujini, milo rečeno smešno. Za vsem tem stoji embalažni lobi, ki seveda z veseljem podpira naravnost kriminalni sistem komunalnih podjetij in pravil v tej branži. Kdo ustvari neki produkt naj bo zanj odgovoren do konca njegove življenjske poti.

Torej bistveno vprašanje je kako ločiti biološke odpadke. Na začetku bi se moralo vzpostaviti sortiranje, zbiralnice in ekološki otoki. Ločeno zbiranje je danes pri nas predpisano tako, da nihče ni določil rezultatov, posledično seveda zato ni učinkovitosti, ker preprosto tudi ciljev ni. Interesno potem takem seveda ustreza vsem razen seveda, tistim, za katere bi ti v prvi vrsti morali skrbeti, prebivalstvu.

Problem je predvsem v obveščeni, kajti vsakemu posameznemu državljanu je prepuščeno, da ravna po svoji vesti. Pa tudi tisto kar ločeno zberemo se zopet prevaža kar na skupna odlagališča, tako je povrhu vsega tudi ta trud zaman. Ločeno zbiranje jim preprosto ni interes, prej konkurenca. Komunalnim podjetjem je vseeno kam z odpadki, oni v vsakem primeru zaslužijo, kar je seveda zgrešeno razmišljanje.

Torej, kam z odpadki? Smo sposobni vzpostaviti sistem ločenega zbiranja odpadkov? Z angažiranjem pristojnih smo to sposobni. Kako se pride z voljo do hitrih rezultatov tudi na ta dolgoročen način, je lep primer Vrhnika, kjer so v 2 letih delovanja zmanjšali količino odpadkov za več kot 50 %. Vse kar je potrebno je volja in sodelovanje vseh udeleženi.

Primer odlaganja papirja, kot snovno zelo uporabnega odpadka kaže na neekonomično izrabo surovin v Sloveniji.

Dogajajo se premiki na ravni Evropske skupnosti, posebej v smeri predpisovanja obveznih deležev recikliranja, ki jih bo morala upoštevati tudi Slovenija. Odgovor za prihodnost načinov reševanja odpadkov so predvsem strategije reciklaže in preventive. Preprečevanja, da bi odpadki sploh nastajali. Pozornost je treba nameniti odpadku, na začetku njegove poti.

1. decembra je bil v Kidričevem ustanovljen »Forum proti sežigalnici v Kidričevem«, ki bo poskušal s povezovanjem na nacionalni ravni in širše nadgrajevati delo na področju boja proti sežigalnicam in opozarjati na smotrnost uvajanja alternativ v slovensko strategijo ravnanja z odpadki. Predvsem pa si bo prizadeval med ljudi širiti znanje in informiranost, da bi slednjič tudi naši oblastniki sprevideli, da sežigalnica ni in ne more biti način reševanja te problematike.